

VAJON IDŐSZERŰ-E MA AQUINÓI SZENT TAMÁS GONDOLKODÁSA?

„Aquinói Szent Tamás az emberi szellem egyik legnagyobb felszabadítója volt... a hitet összegezte az értelemmel, új utakat nyitott számára a természettudományok felé és ragaszkodott ahhoz, hogy az érzékek a lélek ablakai, az észnek isteni joga van ahhoz, hogy való tények táplálják és a hitnek igenis feladata, hogy megeméssze a legreálisabb és a valósághoz legközelebb álló pogány filozófiák kemény húsát.”

Boldizsár Iván fordítása

Korunk posztmodernitása ellenére bátran állíthatjuk, hogy *Doctor Angelicus* tanítása igencsak hatással volt és van még ma is nemcsak a katolikus egyház, hanem egész Európa gondolkodására; legalább akkora mértékben, hogy felismerje saját gyökereit, melyekre építeni tud. És éppen itt kell keresnünk a mai kor problémáját.

Az egyik oldalon ott az egyház hivatalos álláspontja, ami 1561-ben egyháztanítóvá avatta Aquinói Szent Tamást. Munkásságát és tanait 1879-ben, XIII. Leó pápa idején a katolikus iskolák alaptananyagává emelték (*Aeterni Patris* enciklika), és X. Pius pápa későbbi támogatásával együtt máig meghatározzák a római katolikus egyház tanítási irányzatát. Ezt az álláspontot a második vatikáni zsinat is jóváhagyta: az *Optatum Totius* Aquinói Szent Tamást, mint tanítót kifejezetten ajánlja a leendő papok teológiai, valamint filozófiai oktatásának irányadójaként. II. János Pál pápa *Fides et Ratio* című enciklikája, illetve az új egyházjog ismételten megerősítette ezen ajánlást.²

A másik oldalon munkásságának meglehetősen erős ellenzői állnak. Nemcsak abban az időben, amikor Aquinói Szent Tamás még élt³, hanem különösen halála után, még

¹ ThDr. Dipl. Ing. Inocent-Mária V. Szaniszló OP PhD, egyetemi docens, a Ružomberok Katolikus Egyetem, Teológiai Kar, Alkalmazott Etika Intézetének vezetője Kassán, morálteológiát és politikai filozófiát oktat (http://www.ktfke.sk/?show=katedry&kid=&tid=119).

² http://de.wikipedia.org/wiki/Thomas_von_Aquin, 5. oldal

³ Érdekesek a világi papok és a szerzetesrendek közötti nézeteltérések is a párizsi egyetemen, melyek a dominikánus kolostor hadsereg általi megfigyeléséhez vezettek, és Tamás csak 1256 tavaszán, a pápai beavat-

a mai napig is megtalálhatóak a gondolkodó társadalomban azok, akik alig fogadják el tanításait. Próbáljunk meg közelebb kerülni a középkor teológiai forradalmához, ami az értelem ébredésével egy időben jelent meg Nyugat-Európában.

A párizsi egyetem hatalmas közössége már Tamás munkássága idejében erősen ellemezte a görög – elsősorban az arisztotelészi – ideológiák újbóli beillesztését a teológiába. (Egyszerűbben neoágostonosoknak nevezhetnénk őket; olyan tudósok tartoztak közéjük, mint Szent Bonaventura⁴; vagy azok az extrém arisztotelianusok, akik Arisztotelész és a kereszténység Tamás által leírt szintézisét elutasították.) Ez az összetűzés olyannyira elharapódzott, hogy Etienne Tempier, Párizs püspöke 1277. március 7.-én, vagyis Szent Tamás halála után három évvel betiltotta Szent Tamás teológiáját a párizsi egyetemen.⁵

Most hadd ne szenteljek időt a különböző, egymáshoz közelebb, egymástól távolabb vagy akár egymással teljesen szemben álló filozófiai áramlatok bemutatásának, nyugodjanak akár a platonizmuson, augusztinizmuson vagy hasonlón. Viszont érdekes az a távolságtartás, amit számos európai egyetem – még a katolikusok is – Szent Tamással szemben tanúsít, s tanítását anakronizmusnak, illetve legfeljebb az európai gondolkodás fejlődésének egyik lépcsőjének tartja. Ebből adódik eszméi teljes ismeretlensége – sőt, bizonyos összezavartsága Európa újkori gondolatvilágában.⁶ Nem is beszélve más teológiai és filozófiai irányzatok képviselőiről, akik gyűlölettel reagáltak, és hangos til-

kozás után tudta elfoglalni vezetői székét a teológiai tanszéken. A. Kenny: *Tomáš Akvinský*. Ed. Oikomene, Prága, 1993, 16. oldal.

4 Itt meg kell említenünk a Szt. Bonaventuráról írt elemzést, ami a jelenlegi Szentatyától, XVI. Benedektől származik. J. Ratzinger: *La theologie de l'histoire de saint Bonaventure*. Párizs, 1988. P. E. Sigmund hozzáteszi, hogy az Arisztotelészre alapozott új etika éppen abban az időben született meg, amikor az egyháznak módszere volt szüksége a kor problémáinak megoldásához. Ez a módszer ellentétben állt az ágostoni peszsimizmussal, ami nem adott esélyt az emberi értelemnek arra, hogy felismerje a jót, sem, hogy az emberi szándék erre ráébredjen. P. E. Sigmund: *Thomisme. La réflexion morale dans la tradition thomiste* c. cikke in: *Dictionnaire de l'éthique et de la philosophie morale*. PUF, Párizs, 1996, 1527. oldal

5 J. P. Torell, OP: *Initiation à saint Thomas d'Aquin*. CERF, 1993, 437. oldal. A tilalom 1325. február 14.-éig volt érvényben, mert alig két évvel Tamás szentté avatása után Etienne Bourret párizsi püspök érvénytelenítette a kanonizálást. Egy hasonló, a tanaival szembeni tilalom viszont még mindmáig él az oxfordi egyetemen. A. Kenny: *ibid.* 36. oldal. Az ismert amerikai bibliatudós, a jezsuita John McKenzie szerint a Tamáshoz hasonló személyek engedelmességére még sokáig emlékezni fog az egyház, míg a többiek csak vele összefüggésben említi: „A tudomány ellenzői a történelem egy bizonyos pontján foglalnak állást, mint pl. Etienne Tempier... Az egyházban viszont sokkal több Tempier van, mint Aquinói Tamás, sőt, ha több Tamás volna, nem lennének Tempierek.” J. L. McKenzie: *Authority in the Church*. Sheed and Ward Inc., 1966, nem túl jól sikerült szlovák fordítás alapján: *Wladza v Kosciele*, Pax 1972: *Moc v Cirkvi*, Vyd. M. Vaška, Prešov (Eperjes), 2003, 96. oldal.

6 Ezt a tévedést legutóbb az ismert osztrák keresztény filozófus, Prof. Pöltner említette „*Evolutionismus oder Kreationismus?*” c. előadásában, amikor is a Szent Tamás-jubileum alkalmából, 2006. január 28.-án, a bécsi domonkos rendházban tartott ünnepségen kiemelte, hogy az Istennel kapcsolatos kérdések semmi esetre sem tartoznak a természettudományok témakörébe.

takozással kommentálva hagyták el az Olomouci Egyetem Teológiai Karát, ahol tanulmányainkat folytattuk, hogy ne kelljen többé Szent Tamás filozófiájának szellemében tartott előadásokat hallgatniuk.

Természetesen másrészt el kell ismernünk, hogy a tomizmusnak nevezett tanítás csak egy részének van köze Aquinói Szent Tamáshoz. Halála után teológiai eszméi között sok befejezetlenül maradt hátra, és ezeket sok követője olyan skolasztikus irányba vitte, melyektől bizonyos távolságot kell tartanunk. Sőt, ezeknek a tanoknak kiutat kell találniuk ebből a zsákutcából, hiszen olyan szójátékoknál és spekulációknál ragadtak le, melyek távol vannak az élettől és a társadalom problémáitól.⁷ Aquinói tanítása ugyanis nem teljesen homogén, inkább a gondolatvilág fejlődésénél van igazából segítségünkre.⁸

Szent Tamás nem zárja magát rendszerbe, ahonnan a többieket támadhatja. Nagysága éppen a horizontok megnyitásában és a kérdésfeltevésben rejlik. Ezért ma is igaz az, hogy gondolkodását nem mindenki tudja felismerni, megérteni vagy teljesen elsajátítani azok közül, akik Tamással vagy a tomizmussal foglalkoznak. Sőt, egyes ún. tomisták és neotomisták is elterelik figyelmünket Szent Tamás eszméiről. Ellenkezőleg: más filozófusok és teológusok, akik nem az ő tanait helyezik előtérbe, sokkal inkább Szent Tamás szellemében gondolkodnak.⁹

Hogy ne távolodjunk el túlságosan a témától: a filozofálás, s majd a teológiával való foglalkozás egy igényes, rengeteg célratörő munkát igénylő dolog, különösen azzal a céllal, hogy az igazságot, vagyis az igazság rejtett lényegét keressük, amit nem találhatunk meg teljesen, és amelynek tanulmányozása – ahogyan Sienai Katalin mondja – egyszerűen szeretni tanít meg bennünket.¹⁰

Az igazság e felismerése vezette Aquinói Szent Tamást a dominikánus rendbe való belépéshez, miután a nápolyi királyi egyetemen megismerkedett a prédikátor testvérek új koldulórendjével. Ez az egyetem a kutatás, tanítás és gondolkodás olyan különleges

7 Ezek közé tartoznak a már klasszikusnak számító ismert kérdések: hány angyal fér el egy tűhegyen, illetve, hogy egy angyalnak át kell-e haladnia a C ponton, ha A-ból B-be tart. Vö. Kenny: *ibid.* 27. oldal.

8 P. Marie-Dominique úgy véli, hogy Szent Tamás kimondottan azt tanítja, hogy minden ismeretünk, még a teológusoké is, hézagos. Kijelenti, hogy Tamás nem a szisztematikus gondolkodás klasszikusa, ellenkezőleg – be tudnánk bizonyítani a rendszerekkel szembeni teljes bizalmatlanságát; Marie-Dominique Chenu, OP: *Introduction à l'étude de St. Thomas d'Aquin.* Párizs–Montréal, 1950, 158. oldal.

9 Sok tomistával folytatott beszélgetésre emlékszem, akik minden mondatot bonyolult módon állítottak össze a fejükben, még akkor is, ha csak egyszerű társadalmi problémák kapcsán akartak véleményt formálni, hiszen hozzászórtak a sablonos gondolkodáshoz. Másrészt Tamás sohasem mélyedt el a retorikai gyakorlatokban, annak ellenére, hogy tisztázatlan pontok találhatóak *Summa theologiae* c. munkájának egyes részeiben. Vö. A. Kenny: *ibid.* 26. oldal.

10 Szent Tamás hozzáteszi, hogy a szemlélődés lehetővé teszi, hogy közelebb kerüljünk Istenhez. Ez a közeledés a szeretet forrása, ezért köt minket össze a barátság Istennel kapcsolatos tanulmányainkban. Vö. Horst, 22. oldal.

szabadságának örvendett, amiről a párizsi egyetem még csak álmodni sem mert.¹¹ Az egyház roppant tanításával szemben itt lehetséges volt a pogány gondolkodók tanulmányozása. E tanulmányok alkották annak az új gondolkodásmódnak az alapjait, melyben nem az érvek eredete, hanem az érvek ereje számított, és melyben a tévedés fontos szerepet játszott, hiszen a tévedés felismerése mutatja meg azt az irányt, mely felé haladnunk kell.¹²

Ami a szabadság felismerését illeti, ezen a ponton meg kell említenünk, hogy Szent Tamás számára igaz volt: a való létezés a *létezés*.¹³ Számára az igazság keresésének összhangban kell lennie a valósággal. Ez a valóság neki Istent és az Istenbe való hitet jelenti (*Splendor veritatis*).¹⁴ Véleménye szerint a teológia a legmagasabb szintű megismerése, megértése mindenféle mély értelmű dolognak a végső célja, vagyis Istentől származik.¹⁵ Nem lehet a teremtett világra való *rácsodálkozás* képessége nélkül igazán filozofálni, sem annak vágya nélkül valóban teológiával foglalkozni, hogy Azt megismerjük, Aki minden dolog kezdete.¹⁶ Mindennek gyakorlati vonala is kell, hogy legyen, amit át kell

11 Vö. U. Horst, OP: *Thomas von Aquin. Der Wahrheit verpflichtet*. Kath. Kirchenstiftung St. Kajetan, München, 1999. A szerző elmondja, hogy manapság ezt már nem értjük, de a középkorban valóban kérdéses volt, hogy szabad-e keresztényként pogányoktól tanulni, belőlük ihletet meríteni. Horst Szent Tamást idézi: „Minden igaz dolog, bárki mondta is, a Szentlélektől való, aki a természet világosságát tölti belénk.” *ibid.* 7. oldal. A kijelentés véletlenül hasonlít a második vatikáni zsinat tanításához azokról az emberekről, akik valójában Krisztust követik, bár nem ismerik Őt.

12 *Ibid.* 8. oldal. D. Berger a www.vernunftwelt.de/universe095.htm című oldalon Tamás azon érdemét emeli ki, hogy a teológia tudománnyá vált. Úgy sikerült megoldania a különböző korok ellentmondásait, hogy bebizonyította, hogy két szembenálló eszme tulajdonképpen nem mond egymásnak ellent. Szent Ágoston védelmezője, aki az emberi hit elvét emelte ki, és Arisztotelész követője, aki a világ megtapasztalására és az abból eredő felismerésre épített, tulajdonképpen egyáltalán nincsenek ellentétben, hanem kiegészítik egymást. Az egyik tehát a hit és a kinyilatkoztatás fényében áll, és végül mégiscsak a másik is, de az csupán az értelem segítségével.

13 A. Kenny: *ibid.* 18. oldal.

14 Ahogyan azt Etienne Gilson, az ismert francia filozófus hangsúlyozta, Szent Tamás személyében nem választhatjuk szét a filozófust és a hívő keresztényt. E. Gilson: *Le thomisme, L'introduction à la philosophie de saint Thomas d'Aquin*. Vrin, Párizs, 1989, 35. oldal. Szintén ezt az eszmét mutatja be O. H. Pesch Szent Tamás protestáns megközelítésének értékelésénél. O. H. Pesch: *Thomas d'Aquin. Grandeur et limites de la théologie médiévale*. Cerf, Párizs, 1994, 23. oldal. Pesch szerint más módon steril neoscholastikába esnének. Ugyanakkor helytelen volna Tamást nagy filozófusnak tartani és megfeleledkezni arról, hogy ezt a különválasztást ő maga sem fogadná el. *Ibid.* 25. oldal. Végül P. A. Lobato, OP, az Aquinói Szent Tamás Pápai Akadémia elnöke azt mondja róla, hogy munkásságában a metafizikán és teológián kívül az alapvető antropológia is időtlen értékű. A. Lobato, OP: *Thomas von Aquin – Lehrer für das dritte Jahrtausend*. www.doctor-angelicus.de/lobdt.htm, 4. oldal.

15 Az, amit Szent Tamás Szent Ágostonnal, korábban Arisztotelésszel egyetemben bölcsességnek (sapientianak) nevez, az egy földi szentség, így tehát Isten tükör és példabeszéd nélküli képe az eszkatologikus beteljesedés, vagyis az örök boldogság elve és alapja. q. I, 1,6, vö. Pesch: *ibid.* 52. oldal.

16 Tamás szerint egy értelmes lény a gondolkodás és szemlélődés által éri el a beteljesedést. *Summa*

vinnünk a társadalmi, a politikai, családi életbe stb. – ez Szent Tamásnál *Contemplata aliis tradere*-ként¹⁷ ismert.

Mindezen elmélkedéseknél egy fontos dolgot soha nem hagyhatunk figyelmen kívül, nevezetesen, hogy képesek legyünk párbeszéd vezetésére konkrét emberek gondolkodásával és eszméivel (még az ellenfelekéivel is, akiket meg kellene értenünk).¹⁸ Bármilyen banálisan hangzik is, de ez a legnehezebb az elmélkedésben. Szent Tamás elmélkedésének értelme csak ebben a kontextusban lesz jelentős. Az átfogó, (az arisztotelészi tanítást követő zsidók és muzulmánok között dolgozó) misszionáriusok¹⁹ számára írt teológiai kézikönyvben, a *Summa contra gentiles*ben elsősorban filozófiai síkon érvel, az egyházi hittanítás használatának lehetősége nélkül.²⁰ Ez bravúrosan sikerül is neki, és a mű jelentősége elsősorban abban áll, hogy nem bújjik az apológétáktól megszokott hangnem mögé.²¹

Itt a mai világ kulcsa Szent Tamás tanításának jelentőségéhez. Az akkori világgal (akár az ellenséggel vagy a pogányokkal) való párbeszéd vezetésének képessége olyan tulajdonság, ami felülmúlja a középkort, és – a második vatikáni zsinat irányvonalai és

Contra gentiles. III. könyv, 50–63. fejezet. Az ember nem lel boldogságot az érzékelhető élvezetben, sem a készségek vagy az erény fejlesztésében. A boldogságot nem Isten emberi belátás, hagyományok vagy érvelés általi felismerésében találja meg, hanem Isten lényegének az isteni kinyilatkoztatás segítségével történő megfigyelésében. A mostani életben, ahogy Tamás mondja, e megvilágításhoz a filozófiai gondolkodás esik legközelebb. *Ibid.* 22. oldal.

17 Doktori disszertáció első vázlatra éppen Aquinói Tamás szemlélődő és aktív életről szóló tanításával foglalkozott, és összehasonlította H. Arendt gondolataival. Érdekes volt megfigyelni a vitát, sőt a tiltást a XVII. század bizonyos egyházi köreiben. A. Solignac, Ab.: *Vie active, contemplative, mixte* in: *Dictionnaire de Spiritualité*, Beauchesne, Párizs, 1994, vol. XVI, 592–623. oldal. De Horst alátámasztja Szent Tamás eszméjét, miszerint a tanítás a teremtő isteni mű egy része – ez a megfigyelésből jön, és cselekvéshez vezet. *Ibid.* 11. oldal.

18 Elvileg a hit az Isten és az ember közötti kapcsolat. Az ima párbeszédén keresztül nyilvánítja ki ezt a kapcsolatot. A kinyilatkoztatás, vagyis az a kapcsolat, amit Isten saját kezdeményezésére létesít az emberekkel, párbeszédként is megnyilvánulhat – melyben Isten szava az emberré válásban, majd az evangéliumban szólal meg. VI. Pál pápa: *Ecclesiam Suam*. Enciklika, 72. Forrás: www.kbs.sk, a Szlovákiai Katolikus Egyház hivatalos honlapja, fordította Stanislav Košč, 1994.

19 Ebben az értelemben egyes kommentátorok különbözőképpen reagálnak, végül a művet hasznosnak találják a hitetlenek számára, amit olyan keresztényeknek írtak, akik kapcsolatba kerülnek velük (Patfoort, van Steenberghe), www.bautz.de/bbkl/t/thomas_v_aq.shtml, 4. oldal.

20 A középkori skolasztika elite megtehetette, hogy szakmai vitát vezessen mind az arab (Averroes, Avicenna), mind a zsidó (Avicbron, Moses Maimonides) világgal. O. Muck: *Philosophische Gotteslehre*. Patmos Verlag, Düsseldorf, 1983, 32. oldal. H. Arendt elismeréssel beszél arról, hogy az érvelés ugyan Isten szavának autoritásán és szuverenitáson nyugodott, a felsorolt szerzők mindegyike – hitétől függetlenül – méltó volt a vitához. H. Arendt: *La vie de l'esprit. Le vouloir*. PUF, Párizs, 1983, 134. oldal.

21 A. Kenny: *ibid.* 19. oldal.

az elhunyt II. János Pál pápa életpéldája által igazolva – a harmadik évezred gondolkodó keresztényének modern tulajdonságaként lép elő.

Ugyan egyszerűen hangzik, de tudjuk, hogy a valóság sokkal bonyolultabb ennél. Mindannyiunkban, a nagy elmélkedőkben is ott van az a korral, hivatali tisztségviseléssel vagy hatalommal erősödő tendencia, hogy saját eszmevonalunkba zárkózzunk, hiszen csak ebben érezzük magunkat otthon, biztonságban a máshogy gondolkodók elbizonytalanításától, mert éppen a többi eszmét nem akarjuk megérteni. Ez például nagyon jól emlékeztet a Bibliából ismert aranyborjú-imádatra, amit mi magunk emelünk ahelyett, hogy Istenre figyeljünk, hallgatnánk Őt, aki nem teljesen, és nem mindenkinek egyforma mértékben nyilatkozik meg.

Szent Tamás legnagyobb művének elemzésénél Anthony Kennyt, az Oxfordi Egyetem illusztris professzorát idézem:

*„Tamás egész életművét vizsgálva azt láthatjuk, hogy Arisztotelésszel összehasonlítva – tisztán filozofikus értelemben is – nagy előrelépést mutat. E munkát máig nem múlta felül egyetlen keresztény szerző sem, és a mai elvilágiasodott, kereszténység utáni korban sem veszt sokat sem ösztönzéséből, sem érvényéből.”*²²

Prof. Pöltner²³ vallási filozófus hozzáfűzi, hogy éppen Szent Tamás vitte előbbre a görög elmélkedés jelentőségét, mert az valószínűleg csak a saját tengelye körül forgott – továbbá elősegítette a megértendő dolgok hátterének mélyebb elfogadását. Prof. Muck hangsúlyozza, hogy Szent Tamás esetében elsősorban azon meggyőződésének magyarázatáról van szó, hogy a felvilágosult értelem fáradozásában a kinyilatkoztatás felfogását kell megmagyarázni, és aztán az érzéki tapasztalatok világa a filozofikus gondolkodás segítségével majd erre építheti azt, amit teológiaiilag Istennek nevezhetünk.²⁴

Szent Tamás teológiai gondolkodáshoz hozzátett adalékainak értékelésénél fontos, hogy megemlítsük, hogy hogyan értelmezi az eukarisztiáról írt röpiratában az átlényegülést. E magyarázat jelentősen befolyásolta a teológiai gondolkodás fejlődését, és

²² *Op. cit.* 34. oldal. Prof. Muck hozzáteszi, hogy éppen az arisztotelészi gondolkodás keresztényi, Nagy Szent Albert által már előkészített előadásának szisztematikus összekapcsolása és a skolasztika ágostoni örökséggel átitatott teológiája együttesen alkotják Szent Tamás szintézisének energikus folytatásának alapját a filozófiában. *Ibid.* 32. oldal. H. Arendt, zsidó filozófusnő tiszteleg Szent Tamás előtt, és kijelenti, hogy nem talált később sem olyan rendszert, ami a megértett igazságok ilyen összeszedetten rendszerezett kodifikációjával versenyezni tudna. Írásai szerint minden filozófiai rendszer egy olyan teret igyekszik kinyitni, ahol az elmélkedés otthonra lel (valahol önmagánál, otthon a nyugtalan szellemnek), de még egyetlen egynek sem sikerült, és – így Arendt – senkinek sem sikerült az ellentmondásokat olyan mértékben elkerülni, mint Szent Tamásnak. *Ibid.* 135. oldal.

²³ *Ibid.*

²⁴ O. Muck: *ibid.* 35. oldal.

ebben olvasható az anyagról és annak átváltozásának módjáról való tanításának legkiforrottabb változata.²⁵

Természetesen Szent Tamás gondolatai közül nem mind ennyire egyértelmű, vannak ellentmondások is. Meglátásaiban egy bizonyos fejlődés figyelhető meg (néhány szerző megkülönbözteti tanításának azokat az egyes átmeneteit, melyeket életkora és vitái során szerzett tapasztalatai határolnak el), ami azon alapszik, hogy egy olyan mélyhitű keresztényről van szó, aki folyamatosan szemlélőként áll teremtője előtt. Ezért továbbviszi az igazságkeresésben²⁶ és ismereteiben fontos párbeszédet, másrészt igazságba vetett hite gyakran olyan kompromisszummentes állásponthoz vezet, amely minden egyébvel szemben áll, erről pedig azt mondja, hogy „az igazság összeköt”²⁷, vagy, hogy „az igazság felülkerekedik”²⁸.

Elmélkedésünk végén térjünk vissza eredeti kérdésünkhöz: mennyire van szükségünk manapság Aquinói Szent Tamás tanítására? Szerintem nem csak az ő korabeli, de a ma kereszténye is arra vágyik, hogy bezárkózzék, és elkerülje a mai világgal folytatott párbeszédet. Ez néha teljesen érthető is lenne, pl. miután gyakran teljesen kimerülten konfrontálódtunk a világgal, ami egyáltalán nem akarja saját eredetét és értékeit látni. Ugyanis nem nagyon vagyunk megvédve a világi hatalommal szemben, így sokkal kényelmesebb saját kultúránk és hitünk falai mögé bújni és megfélemleni arról, hogy nem csak bennünket, de a világot is a Jóisten teremtette, és az egész teremtés alapjában véve jó.²⁹ Ez azt jelenti, hogy azok az emberek, akiknek nem sok közük van a kereszténységhez, sőt, üldözik azt, sok részletét ismerik az Ő igazságának, aki e világra teremtett minket és velünk együtt itt időzik.³⁰ Ezáltal akarja megtanítani nekünk a Teremtő, hogy ne

25 A. Kenny: *ibid.* 35. oldal.

26 Pieper leírja, hogy Szent Tamás „erős sóvárgása” az igazság hirdetésére biztos léptekkel sodorja őt saját céljával szemben, ami az igazság hirdetésének olyan módja lenne, amikor az igazság önmagában, magától mutatkozik meg közvetlenül az ellenfélnek. J. Pieper: *Tomáš Akvinský. Život a dílo.* Vyšehrad, 1997, 34. oldal.

27 Horst: *ibid.* 20. oldal. Szent Tamás levelében is (német fordítása megtalálható a német breviárium-ban) olyan tanácsot ad bátyjának, Johannak tanulmányaihoz, amit gyakorlatilag ő maga sem fogadott meg. Például ezt írja: „Ne avatkozz bele a világiak beszédébe és tetteibe.” *Lektionar.* 4. füzet, 294. oldal. Prof. Schockenhoff ehhez azt fűzi hozzá: Tamás hitteológiájának középpontja az egyén szabad beleegyezése Isten igazságába (ugyanakkor a modern antropocentrizmus úttörőjének nevezi őt; E. Schockenhoff: *Wie Gewiss ist das Gewissen? Eine ethische Orientierung.* Herder, 2003, 18. oldal), teológiailag megkülönbözteti az olyan ember szabadságát, aki a hitet el tudja fogadni, és annak szabadságát, aki folyamatosan elkötelezett az immár választott hitében, sőt, akit egyházának akár kényszerítenie is kell. (ST II-II 10,8, ad 3), *ibid.* 18. oldal.

28 H. Arendt: *ibid.* 136. oldal.

29 Pesch így dolgozza át Szent Tamás mondatait: „A hívő ember biztos az Isten kegyelmében, világ és ember iránti szeretetében. A legkisebb részleteket is szeretné megérteni, és, ahogyan számára csak lehetséges, olyat alkotni, amit Isten a világot tett.” *Ibid.* 52. oldal.

30 A www.cpw-online.de/lemmata/thomismus.htm honlapon R. Detsch kiemeli a tomista etika jelentő-

akarjunk mindent megérteni, és, hogy a világról alkotott egységes kép kiegészítésekor készek legyünk sikeresen kiállni az újabb és újabb konfliktusokat – a teológiában is.

Engedjék meg, hogy az Aquinói Szent Tamás tanításának aktualitásáról, annak fejlődésének aktualitásáról szóló előadásomat a ma már elhunyt Pieper professzor szavaival zárjam:

„Nem egyszerű rátalálni arra az állapotra, amely nem engedi, hogy könnyelműen megszabaduljunk a már meglett felismeréstől,³¹ sem azt, hogy a látszólagosan teljes nyugalomba vonuljunk. Ez nagyon igényes folyamat. De nincs is értékesebb a rengeteg tanítás között, amit a kereszténység „doctor communis”-ától tanulni lehet.”

*Dr. Innocent-Mária V. Szaniszló OP
tanszékvezető egyetemi docens, Katolícka univerzita v Ružomberku*

ségét, amely arra mutat rá, hogy az ember természeténél fogva vonzódik az értelmes dolgokhoz, ami aztán értéként tükröződik vissza.

31 Itt hadd jegyezzem meg – sem a megélt vagy örökölt hittől – a szerző.